

Till kritik av postmodernismen

Patrik Andersson: *Det gränslösas slutenhet: Om musik, filosofi och det postmoderna*, 2024. Möklinta: Gidlunds. 241 s. ISBN: 978-91-7844-541-7.

Som många andra i akademien lider jag av långt framskriden *imposter syndrome*. Oron över att inte räcka till tycks inte minska, trots mer än tjugo år som forskare. Därför närmar jag mig alltid uppdrag som att opponera, granska, handleda och recensera med en blandning av nyfikenhet, ödmjukhet och oro. Har jag tillräckligt med kunskaper och är jag smart nog att kunna göra en rättvis och konstruktiv läsning? Även en viss benägenhet till prokrastinering har nog spelat in.

Jag ber om ursäkt för denna personliga inledning, men den förklarar varför jag tycker det är en utmaning att recensera boken med den träffande titeln *Det gränslösas slutenhet*. När jag fick frågan om att recensera boken tänkte jag att det skulle bli intressant att fördjupa mig i postmoderna teorier kopplat till musik. Jag är relativt bekant med tänkare som Baudrillard, Lyotard och Butler, och såg en möjlighet att få en grundlig och reflekterande ingång till hur detta tankegods kan användas för att förstå musik. Tyvärr infriades inte mina förhoppningar. Andersson redovisar redan inledningsvis sin skepsis mot postmodernismen, vilket är föredömligt transparent. Jag följer det exemplet: Jag har tyvärr svårt att förstå Anderssons bok. Låt mig förklara varför.

Det är flera saker jag funderar över. För det första: varför ägna en hel bok åt ett ämne som man uttalat ogillar? Varför lägga så stor vikt vid att visa postmodernismens brister i stället för att utveckla ett alternativt perspektiv som kan bidra till utveckling av tänkande i, om och med konst? En möjlig förklaring är att boken började som ett personligt bildningsprojekt: att Andersson ville pröva sina invändningar mot postmodernismen och fördjupa sig i dess idéer. Oavsett bakgrund präglas texten av en dubbelhet där Andersson pendlar mellan en starkt kritisk hållning och ett nyfiket redogörande för dess idégrundlag.

Men vilket är bokens huvudsakliga ärende? Boken består av 226 sidor och har två huvuddelar: en inledande del på drygt 100 sidor som redogör för postmodernism som filosofi, idévärld och samhällströmning, innan musiken träder in på scenen i de sista cirka 90 sidorna (övriga sidor är noter, referenser etc). Presentationen av de teoretiska och filosofiska ingångarna baseras i huvudsak på sekundärkällor, medan den senare delen förhåller sig närmare musikfilosofiska tänkare och deras relation till Anderssons förståelse av postmodernismen.

Ett problem är att boken inte alltid visar den filosofiska insikt som skulle behövas för att erbjuda läsaren en adekvat förståelse för postmodernismen, möjligen på grund av att den i princip uteslutande använder sig av sekundärkällor. Ett exempel på en särskilt tvivelaktig sekundärkälla är författaren och krönikören Lena Anderson som har gjort det

till en livsuppgift att på bristfälligt underlag anklaga postmodernismen för alla samtidens problem.¹

Det leder till nästa fråga: Hur förstår Andersson postmodernism och vilka källor ligger till grund för denna förståelse? Boken presenterar fenomenet på minst tre sätt: (1) som ett filosofiskt ontologisk/epistemologisk paradigm representerat av Baudrillard, Lyotard, Foucault, Butler med flera, (2) som en beskrivning av en instabil komplex samtid där sanning och stabilitet uppluckras och är förhandlingsbart, och (3) som ett skällsord för "anything goes"-attityder som gör "fake news" lika legitima som "real news". Andersson gör inledningsvis en viktig distinktion mellan postmodernismen (den filosofiska riktningen) och postmoderniteten (ett samhällstillstånd), men denna skillnad upprätthålls inte konsekvent genom boken. Detta gör att begreppen ibland glider in i varandra, och filosofer tillskrivs ståndpunkter som snarare är tolkningar än explicita utsagor. Här hade en tydligare begreppsdisciplin stärkt analysen. Därtill tror jag att Andersson hade kunnat hitta bundsförvanter i primärtexternas kulturkritik om han bara läst dem.

En återkommande figur i texten är den "postmodernist" som Andersson kritiserar. Påståenden som "För postmodernisten är all dirigerings teknik konventionell och uteslutande kulturellt konstruerad. Men det stämmer inte. Det materiella och kroppsliga går inte att ignorera" (s. 132) väcker frågor: Vem representerar denna position? Är det en specifik forskare, musiker, praktik eller text? Det är knappast Foucault eller Butler vars teorier är djupt förankrade och engagerade i det materiella, biologiska och kroppsliga. Denna typ av tendentiösa och odokumenterade påståenden är dock tyvärr återkommande.

När Andersson diskuterar samtidens fokus på maktfrågor (s. 139–140) landar han i en rimlig kritik av balans och fokus i vad som borde vara viktigt när musik framförs. Han erkänner att genus, etnicitet och liknande frågor kan vara relevanta, men påpekar att det inte bör vara det viktigaste. Hans kritik av cancelkulturen är en av de få poänger som jag håller med om i boken, även om den delvis bygger på samma sammanblandning mellan postmodernism som teoretisk/filosofisk analytiskt verktyg och en "postmodern samtid" som förhållningssätt, där det är det senare som är problemet enligt Andersson.

Anderssons frustration över vissa tendenser i samtiden är begriplig, och hans försvar för konstens egenvärde hade kunnat bli slagkraftigt. Men genom att ta spjörn mot en karikatyr riskerar både bokens ärende och postmodernismen att framstå som oklara. En mer fruktbar väg hade varit att söka dialog med tänkare som står honom närmare, som Hartmut Rosa eller Byung-Chul Han, eller även posthumanistiska filosofer som Deleuze

1 Min favoritkrönika är nog en där hon skyller införandet av masstart inom längdåkning på postmodernismen, eftersom hon menar att skidåkningen genom detta har förlorat sin kärna (*Dagens Nyheter* 2017-02-17. URL: <https://www.dn.se/ledare/kolumner/lena-andersson-vm-i-postmodern-skidakning/>) Ironiskt nog blir Anderssons text därmed en perfekt illustration av Baudrillards fjärde nivå av simulacra – en text utan referent som enbart finns i relation till andra symboler och andras tolkningar. Givet att en av Anderssons huvudinvändningar mot postmodernismen är att den är oanvändbar för att förstå konst som en sinnlig och verklig upplevelse, är det anmärkningsvärt att han själv undviker primärkällorna som i detta perspektiv torde vara var den "sanna" meningen finns.

och Guattari eller Rosi Braidotti. De argumenterar alla, på olika sätt, för konstens roll som kroppsligt, kommunikativt och relationellt uttryck i en värld *efter* postmodernismen.

Vem ska läsa boken blir min sista undring. Jag tillhör uppenbarligen inte den primära målgruppen. Som studentlitteratur menar jag att den inte är lämplig, då den förhåller sig löst till primärkällor och nedvärderar de teorier som behandlas på oklara grunder. Kanske kan dess agitatoriska tilltal fungera som populärvetenskapligt underlag för politisk diskussion, men jag är osäker på vem som skulle behöva den. Boken slår dels in öppna dörrar, dels sätter den själv upp lönndörrar bara för att få slå in dem.

Om vi nu befinner oss i postmodernitetens tidevarv visar boken – i motsats till sin egen titel – att det gränslösa inte är slutet: att en bok om postmodern filosofi och musik kan ges ut på ett etablerat förlag av en författare utan doktorsgrad och utan djupgående filosofisk kunskap framstår som en omöjlighet. Trots detta har jag just läst en sådan bok.

Ketil Thor Thorgersen